

Tarja Teijula

OMAOHJAAJAN MERKITYS PÄIHDEKUNTOUTUJALLE KOTIIN  
ANNETTAVASSA TUESSA

Sosiaalialan koulutusohjelma  
2018

OMAOHJAAJAN MERKITYS PÄIHDEKUNTOUTUJALLE KOTIIN  
ANNETTAVASSA TUESSA

Teijula, Tarja  
Satakunnan ammattikorkeakoulu  
Sosiaali-alan koulutusohjelma  
Toukokuu 2018  
Sivumäärä: 21  
Liitteitä: 0

Asiasanat: omaohjaaja, päihdekuntoutus, riippuvuus

---

## TIIVISTELMÄ

Meistä jokainen on riippuvainen jostain, halusimmepa tai emme. Koska riippuvuudesta tulee sairautta ja koska on aika saada siihen apua.

Ihmisillä on tarve auttaa lähimmäistään, mutta miten auttamista tehdään silloin kun sitä tehdään toisen kotona. Omassa kodissaan jokainen on kotinsa herra tai rouva. Tämä tuo haastetta itse työhön. Kotiin annettavan tuen määrä on lisääntynyt ja tulee lisääntymään vielä enemmän vuosien saatossa.

Mitä tarkoitetaan, kun puhutaan omahoitajasta ja mikä merkitys kyseisellä henkilöllä on sitten asiakkaalle, kun työtä tehdään vielä asiakkaan kotona. Sain todeta, että kiihosten tulvalla ei ole loppua. Tämä lämmittää omaa sydäntä.

Kohtaamiset ja niistä syntyneet hyvät asiakassuhteet auttavat eteenpäin niin asiakasta kuin työntekijääkin.

# THE MEANING OF PERSONAL KEYWORKERS TO SUBSTANCE ABUSE REHABILITATION PATIENTS IN A HOME SUPPORT

Teijula, Tarja

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Social service

May 2018

Number of pages: 21

Appendices: 0

Keywords: personal keyworker, substance abuse rehabilitation patient, addiction

---

## SUMMARY

We are all dependent on something, whether we like it or not. Because addiction becomes a disease and it is time to get help.

People need to help their neighbor, but how to do help when it is done at another home. In their own home, everyone is their master or mate. This brings the challenge to the work itself. The amount of home aid has increased and will increase even more over the years.

What is meant when talking about a self-care worker and what significance does a person have for a client when work is still being done at the customer's home. I got to say that the flood of thanksgiving has no end. This warms up your own heart.

Encounters and the good customer relationships that come from them help both customers and employees alike.

## SISÄLLYS

1	JOHDANTO .....	5
2	ETIIKKA, MIHIN SITÄ TARVITAAN JA MITÄ SE ON?.....	6
2.1	Lait .....	7
2.2	Ohjeet .....	8
2.3	Suosituksset.....	8
3	TYÖTÄ AIKUISTEN KANSSA.....	10
4	IHAN OMAOHJAAJA .....	11
5	RIIPPUVUUS YLEISESTI OTTAEN .....	14
5.1	Päihderiippuvuus .....	14
5.2	Yleisyys Suomessa.....	15
5.3	Taustatekijät.....	15
6	KOTIIN ANNETTAVA TUKI .....	16
6.1	Kolmannen sektorin järjestöt toteuttamassa kotiin vietävää tukea.....	16
6.2	Työpaikkana toisen ihmisen koti .....	17
6.3	Turvallinen kotikäynti.....	17
7	MITÄ MIELTÄ PÄIHDEKUNTOUTUJA ON OMAOHJAAJASTA .....	18
8	LOPPUSANAT .....	20
	LÄHTEET.....	21

## 1 JOHDANTO

Aloittaessani viimeistä syventää työharjoitteluani niin opinnäytetyöni aihe oli vielä kovasti hukassa. Harjoitteluni Pelastusarmeijan tuetussa asumisessa, PATAS:ssa, päihde- ja mielenterveyskuntoutujien kanssa antoi minulle sysäyksen siitä mitä itse haluan jatkossa työkseni tehdä sekä myös siitä mihin haluan opinnäytetyössäni keskittyä.

Kuten opinnäytetyöni otsikkokin kertoo, kyseessä on kotiin annettavaa tukea kolmanelta sektorilta. Tuki on kaikkea keskustelusta siivoukseen, pankkikäynneistä urheiluharrastuksiin ja kaikkea muuta näiden väliltä, mitä vain asiakas tarvitsee selvitäkseen jokaisesta päivästäan tässä yhteiskunnassa. Tarkoitus on tukea ja ohjata asiakasta löytämään omat voimavaransa ja saamaan takaisin heidän oma elämäntilanteensa sekä myöskin saada heidät ottamaan vastuuta omasta elämästään.

Kuten kaikki tiedämme tilanteet sekä asiat elävät joka päivä ja tällä työlläni haluan tuoda esille, kuinka suuri merkitys asiakkaalle itselle on, että hänellä on omaohjaaja, luottohenkilö. Juuri tämä kyseinen henkilö, työntekijä on perehtynyt täysin asiakkaan tietoihin ja hänellä onkin täydellinen vetovastuu kaikessa asiakasta koskevissa tilanteissa. Kaikki kuitenkin perustuu täysin asiakkaan omaan tahtoon, me omaohjaajat olemme vain hänen rinnalla kulkijoita ja teiden viitoittajia.

## 2 ETIIKKA, MIHIN SITÄ TARVITAAN JA MITÄ SE ON?

Eettisillä periaatteilla ilmaistaan tämänhetkisiä sosiaali- ja terveydenhuollon näkymiä eettisestä näkökulmasta. Keskustelu, keskeiset kysymykset ja maailma muuttuvat, joten keskustelu periaatteista jatkuu. Huomattava osa eettisestä arvopohjasta on säilynyt perinteisenä parituhatta vuotta. Elämän kunnioittaminen, hyvän tekeminen, vahingoittamisen välttäminen ja oikeudenmukaisuus ovat edelleen keskeisiä periaatteita, joihin nykyisin kuuluvat myös asiakkaan itsemääräämisoikeuden ja elämän arvokkuuden korostaminen (ETENE-julkaisu 2001, 2-8.)

Työntekijällä on ohjaus- ja hoitotyön ammatillisessa toiminnassa kaksi peruselementtiä: vastuu ihmisestä ja vastuu tehtävästä. Vastuu ihmisestä merkitsee, että autettava ihminen on aina ainutlaatuinen, ajatteleva, arvovalintoja tekevä yksilö, jolla on myös oma näkemys terveydestä. Ihmisvastuista toimintaa ohjaavat sellaiset hoitamisen ja terveydenhuollon periaatteet kuin ihmisarvon kunnioittaminen, hyvän tekeminen ja pahan välttäminen sekä oikeudenmukaisuus (Beauchamp & Childress 2001, Thompson ym. 2006, Seedhouse 2007.) Vastuu tehtävästä merkitsee, että työntekijällä on koulutuksensa ja kokemuksensa perusteella oikeus ja mahdollisuus auttaa ja hoitaa toista ihmistä. Tehtävävastuista toimintaa ohjaavat sellaiset ammatilliset periaatteet kuin toiminnan perusteltavuus ja luotettavuus sekä ammattilaisten keskinäinen arvonto (Thompson ym. 2008, Leino-Kilpi & Välimäki, 2010. 29.)

Edellä mainitut hoiva- ja huolenpitotyötä ohjaavat eettiset periaatteet lyhyesti ilmaistuna ovat: ihmisarvon kunnioittaminen, hyvän tekeminen ja pahan välttäminen, oikeudenmukaisuus ja perusteltavuus. Ihan järkeenkäypää.

Ihmisten parissa toimitaan aina ihmisarvoja kunnioittaen, oikeudenmukaisesti ja perustellusti. Tarkoitus onkin tehdä asiakkaalle hyvää ja välttää tekemästä pahaa. Jokaisesta kohdellaan kunnioittavasti ja asiallisesti.

Oma motto on aina ollut ja aina on oleva: 'Kohtele toisia siten, kun haluaisit itseäsi kohdeltavan.' On se sitten kyse asiakkaista tai potilaista työelämässä tai omasta siviilielämästä. Toisten työpanosta ei arvostella ilman painavaa syytä, eikä myöskään kytäillä vaan annetaan jokaisen hoitaa työnsä rauhassa. On monia muitakin tapoja hoitaa joku työtehtävä, kun se sama jota on käytetty jo esimerkiksi 20 vuotta. Annetaan kaikkien kukkien kukkia. Toisista selän takana puhuminen ei ainakaan edistä yhteishenkeä töissä eikä muuallakaan. Itse peiliin katsomalla selviää useasti monikin alkanut ongelma.

## 2.1 Lait

ETENE-julkaisussa 2001 todetaan että sosiaali- ja terveydenhuollossa ollaan jatkuvasti tekemisissä ihmiselämän peruskysymysten kanssa ja etiikka tulee konkreettiseksi ja käytännölliseksi, kun on kysymys terveydestä ja sairaudesta, syntymästä ja kuolemasta, hyvästä elämästä sekä ihmisen haavoittuvuudesta ja rajallisuudesta. Lainsäädäntö perustuu osaltaan yhteiskunnassa vallitseviin arvoihin ja eettisiin käsityksiin. Terveysdenhuoltoa ohjaavia keskeisiä säännöksiä ovat Suomessa perustuslakiin (731/1999) kirjatut perusoikeudet, laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992), laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä (559/1994), kansanterveyslaki (66/1972) ja erikoissairaanhoitolaki (1062/1989). Lisäksi monissa muissa säädöksissä on terveydenhuoltoa koskevia normeja. Perusoikeudet ankkuroituvat siihen, että kaikki ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Terveysdenhuollon valintoihin ja päätöksiin vaikuttavat keskeisesti myös voimaan saatetut kansainväliset ihmisoikeussopimukset, joista tärkeimpiä ovat Euroopan Neuvoston yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi (439/1990) sekä ihmisoikeuksia ja biolääketiedettä koskeva sopimus (ETS 164/1997). Laki potilaan asemasta ja oikeuksista sisältää potilaan hoitoon ja kohteluun liittyvät tärkeimmät oikeudelliset periaatteet. Keskeisiä asiakkaan ja potilaan oikeuksia ovat oikeus hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon sekä inhimilliseen kohteluun, tiedonsaantioikeus ja itsemääräämisoikeus. Tärkein on asiakkaan tai potilaan itsemääräämisoikeus. Tämän mukaan hoito edellyttää aina asiakkaan tai potilaan suostumusta. Asiakkaalla on oikeus kieltäytyä suunnitellusta hoidosta.

Potilaalle on annettava kaikki ne tiedot, joilla on merkitystä hoidosta päätettäessä. Häntä on kohdeltava siten, ettei hänen ihmisarvoaan loukata ja että hänen henkilökoh- taista vakaumustaan ja yksityiselämäänsä kunnioitetaan. Potilaan niin kuin asiakkaan- kin tiedot on pidettävä salassa ja luottamuksellisina. Myös omainen tai muu läheinen on juridisesti sivullinen. Jos potilas ei pysty terveydentilansa vuoksi pätevästi ilmaise- maan tahtoaan, se pyritään saamaan selville hänen läheistensä avulla. Ihmiseen sekä ihmisen alkioon ja sikiöön kohdistuvasta lääketieteellisestä tutkimuksesta säännellään laissa ja asetuksessa lääketieteellisestä tutkimuksesta (488/1999, 986/1999). Tutki- muksen keskeinen periaate on ihmisarvon loukkaamattomuus, jota tulee kunnioittaa kaikessa lain tarkoittamassa tutkimustoiminnassa.

Eettisen neuvottelukunnan toiminta perustuu lakiin potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992, muutos 658/2009) ja 1.9.2009 lähtien myös lakiin sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000, muutos 657/2009) sekä valtioneuvoston asetuksen valtakunnallisesta sosiaali- ja terveysalan eettisestä neuvottelukunnasta (667/2009). (Eettisen Neuvottelukunnan toimintasuunnitelma 2014-2018.)

## 2.2 Ohjeet

Monilla sosiaali- ja terveydenhuollon ammattiryhmällä on omat eettiset ohjeensa, joihin ne ovat kirjanneet itselleen eettisiä ohjeita. Eettiset ohjeet ovat säännöstöjä tai periaatteita, joilla ammattikunnan oletetaan ohjaavan jäsenistönsä toimintaa ja osoittavan vastuunsa yhteiskunnalle (Hurwitz & Richardson 1997). Eettisten ohjeiden tehtävänä on suojella haavoittuvassa asemassa olevaa potilasta ja toisaalta antaa hoitavalle henkilökunnalle ohjeita siitä, miten hoitosuhteessa tulisi toimia (Limentani 1999). Ammattijärjestöt määrittelevät ammattikunnan eettiset sitoumukset. (Leino-Kilpi & Välimäki 2010, 165.)

Käytännössä eettiset ohjeet ovat kirjallisesti esitettyjen sääntöjen joukko yleisesti hyväksytyistä tai toivottavista toimintatavoista. Ne eivät ole yhtä sitovia kuin lainsäädännön luomat normit, mutta niiden merkitys on tärkeä toiminnan oikeuttamisessa sekä hyvän ja pahan toiminnan osoittamisessa (ETENE 2000).

## 2.3 Suositukset

ETENEn julkaisut käsittelevät mm. sosiaali- ja terveysalaan sekä potilaan ja asiakkaan asemaan liittyviä eettisiä kysymyksiä. Suositukset on laadittu kansalaisille, sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstölle sekä poliittisille luottamushenkilöille ja päättäjille. ETENEn julkaisujen tavoitteena on, tukea sosiaali- ja terveydenhuollon ammatillaisia toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla. (Eettisen Neuvottelukunnan www-sivu 2016.)

Eettinen Neuvottelukunta julkaisussa 2011 tarkasteli ihmistä sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisuudessa viiden suosituksen kautta. Niissä otetaan kantaa ihmisarvoon ja perusoikeuksien kunnioittamiseen, asiakkaiden ja potilaiden edun ensisijaisuuteen sekä hyvän vuorovaikutuksen edellytyksiin. Viimeiset kaksi suositusta korostavat



työntekijöiden osaamista sekä päätöksenteon vastuullisuutta edellytyksinä eettisesti kestäväälle sosiaali- ja terveysalan toiminnalle.

Suosituksot olivat:

- sosiaali- ja terveysalan toimijat kunnioittavat asiakkaidensa ja potilaidensa ihmisarvoa ja perusoikeuksia
- sosiaali- ja terveydenhuollon lähtökohtana on asiakkaan ja potilaan etu
- sosiaali- ja terveydenhuollossa on kysymys vuorovaikutuksesta
- ammattihenkilöstö vastaa työnsä laadusta
- Hyvä hoito ja palvelu edellyttävät vastuullisia päätöksiä ja toimintakulttuuria.

Eettisen ongelmanratkaisun vaiheet voidaan jäsentää neljään vaiheeseen: ymmärrykseen, ennakointiin, toimintaan ja kokemukseen. (Leino-Kilpi & Välimäki 2010, 69.)

Etiikka on laaja käsite joka sisältää sisällään niin paljon. Se voi tarkoittaa paljon samalaista ja toisaalta niin erilaista. Jokaiseen ihmiseen oman etiikan käsitykseen vaikuttavat oma kulttuuri, elämäkokemus, lapsuudesta asti opetettuja arvoja ja sosiaalinen ja fyysinen ympäristö.

Luin TEHY:n lehdestä (2016, 50) artikkelin etiikasta. Siinä korostettiin kollegiaalisuutta. Kollegoita ovat kaikki, joita yhdistää sama päämäärä. Kollega voi olla jokainen, jolla on sama koulutus, sama työtehtävä tai eri koulutus ja eri tehtävä. Kollegiaalisuuden voi huomata työyhteisön arjessa uuden työntekijän mukaan ottamisessa ja toisille palautteen antamisessa.

Minun mielestäni nyky maailman etiikan tilanne kuvaa hyvin Eettisen Neuvottelukunnan julkaisussa poimittu virike: ”Terveydenhuollon toimijoilla päättäjistä välitöntä potilas- ja asiakastyötä tekeviin on edessään tehtävä, jossa on sovitettava hyväksyttävällä tavalla yhteen eettiset velvoitteet, lainsäädäntö sekä terveydenhuollon toimintaympäristön ja yhteiskunnan muutostekijät. Ratkaistavana on epäsuhta keinovalikoiman runsauden, palvelukysynnän muutosten ja voimavarojen välillä”.

### 3 TYÖTÄ AIKUISTEN KANSSA

Olen nyt työskennellyt aikuissosiaalityön parissa ja aikuissosiaalityön on suuntaukseni ollut opinnoissakin. Mitä sitten on aikuissosiaalityö ja miten sitä määritellään?

Aikuisille suunnattua sosiaalityötä kutsutaan aikuissosiaalityöksi. Tehtäväkentät aikuissosiaalityön piirissä ovat mm. asuminen ja asunnottomuus, köyhyys ja toimeentulo-ongelmat, työttömyys ja sen seurauksesta ilmenevät ongelmat, arkielämän hallinta ja sen totaalinen puuttuminen, yksinäisyys sekä syrjäytyminen ja osallisuus, päihde- ja mielenterveysongelmia unohtamatta. (Aikuissosiaalityö THL 2013.) Tätä työtä tehdään yli 18-vuotiaiden aikuisten ja perheiden kanssa heidän toimintakyvyn, hyvinvoinnin ja elämäntilanteen vahvistamiseksi sekä tukemiseksi.

Kun tarvitset tukea, neuvontaa tai ohjausta erilaisissa arkielämän hallintaan ja suunnitteluun koskevilla asioilla on aikuissosiaalityöstä apua silloin. Yhdessä asiakkaan kanssa kartoitetaan hänen kokonaistilanne sekä yhdessä etsitään ratkaisukeinoja elämäntilanteen parantamiseksi, sekä annetaan tukea ja motivointia muutoksen toteuttamiseen.

Alla muutamia esimerkkejä siitä mitä yhdessä ohjaajan kanssa voidaan käsitellä:

- neuvonta ja ohjaus koskien etuuksia sekä palveluita, myöskin toimeentulohakemusten tekemisestä
- asuntoasioita koskeva ohjaus sekä tuki (esim. autetaan asunnon haussa, selvittää vuokratilanteita, kokonaan asunnottomuuskin kuuluu tänne)
- annetaan ohjausta taloudellisissa vaikeuksissa kamppaileville
- keskustelu- sekä kuunteluapua sekä ohjausta päihde- ja mielenterveysongelmissa
- erilaisissa elämän kriisitilanteissa annettavaa keskusteluapua ja ohjausta (esimerkiksi avioero, häätö tai läheisen kuolema)
- ammatillisten jatkosuunnitelmien selvittelyä sekä mahdollisia työllistymisen esteitä olevien asioiden tarkastelua
- annetaan tukea työhön tai työkokeiluun sekä myös koulutukseen tai kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisessa
- yhdessä TE-toimiston työntekijän kanssa tehdään aktivointisuunnitelmia.

- yhdessä tehdään myös suunnitelmia elämän eteenpäin viemiseksi
- yhdessä tehdään myös eläkeselvittelyjä yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa (Forssan seudun hyvinvointitoimikunta, 2018).

#### 4 IHAN OMAOHJAAJA

Mitä sitten kuuluu omaohjaajana toimimiseen. Tämä työnkuva sisältää mm. asiakkaan tuen arviointia, tuen määrittelyä ja toteuttamista. Asiakkaan oikeuksien puolustamista koska yleensä nämä henkilöt ovat niitä ns. väliinputoajia. Asiakkaan terveydentilan sekä psyykkisen voinnin seuranta. Tavoitteiden asettelua sekä keinoja niiden suunnitteluun ja toteutukseen. Riittävää tiedottamista asiakkaalle ei voi jättää mainitsematta, koska se on todella tärkeää.

Verkostot joiden kanssa tehdään töitä asiakkaan eteen ovat sosiaalitoimistot, terveyskeskukset, kotihoito sekä kotisairaanhoido, seurakunnat sekä A-klinikka. Myöskin psykiatria ja siellä sairaanhoitaja ja lääkärit sekä päihdepsykiatria. Erilaiset ryhmät, joista mainittakoon esim. AA ja NA. TE-toimisto, Kela, Rise sekä asiakkaan omaiset. Mitä sitten kuuluu itse työhön omaohjattavan asiakkaan osalta. Erilaisia lomakkeita on lukematon määrä ja näihin tarvitaan aina asiakkaan allekirjoituksia. Näillä lomakkeilla asiakas antaa luvan omaohjaajalle hoitaa hänen asioita koskien vaikkapa tietojen hakua kelalta tai terveydenhuollosta. Asiakkaalle tehdään myös kuntoutussuunnitelma aina puolivuositain sekä asiakaskooste kuukausittain.

Kuinka useasti käydään asiakkaan luona, ilmoitetaan tilastoon myös kuukausittain kuten myös käyntien minimituntiaika. Tuen riittävyyden varmistamiseksi pidetään huolta siitä, että sovitut tuetut tunnit täyttyvät oli asiakas sitten kevyellä tuella 4 h, perustuella 8 h tai vahvalla tuella 15h kuukaudessa.

Asiakkaan sairaala- ja lomapäivistä ilmoitetaan myös sosiaalitoimistolle ja näistä päivistä ei kierry maksuja. Käyntikohtaisista tapaamisista asiakkaan kanssa pidetään kirjaa, joista selviää päivämäärä ja kelloaika. Hilikka asiakasjärjestelmää käytetään viralliseen kirjaamiseen ja sieltä löytyy myös asiakkaiden tietoja.

Näin omaohjaajana toiminut Toini kertoo kokemuksistaan ja työskentelystään PATAS Turku- toiminnassa kesäkuusta 2017 – toukokuuhun 2018

'PATAS Turku on palveluntuottaja, joka sosiaalitoimen päätöksellä, tekee sopimuksen asiakkaan kanssa kotiin annettavasta tuesta, kun ihmisen arjenhallinta on heikentynyt mielenterveys- tai päihdesyistä. PATAS toimii 'Asunto ensin' -periaatteella, joten toimintamme periaate on auttaa asiakasta niin arkisissa asioissa kuin viranomaisasioinneissakin, jotta asiakkaan asuminen omassa kodissa mahdollistuu parhaalla mahdollisella tavalla ja myös mahdollisimman pitkään. Asiakas on oman elämänsä asiantuntija, emmekä mestaroi kenenkään elämää. Näistä kahdesta syystä: 'Asunto ensin' ja asiakkaan itsemääräämisoikeidellisuus omassa kodissaan johtuen, emme vaadi asiakkaalta myöskään päihteettömyyttä tuen saamiseksi PATAS palveluntuottajalta. Päihteettömyyteen motivoidaan, ja asiakasta autetaan tässä asiassa monin tavoin: esimerkiksi korvaushoittoon, katkaisuhoittoon, kuntoutukseen ja päihteettömyyttä tukeviin ryhmiin ohjaaminen, ja tarvittavien maksusitoumusten saaminen.

Asiakkaan ja PATAS –toiminnan yhteistyö käynnistyy, kun yhteisessä aloituspalaverissa asiakkaan kanssa määritellään asiakkaalle sopiva tuen tarve. Mukana aloituspalaverissa on sosiaalityöntekijä, joka myös tekee päätöksen tuesta. Tukea voi saada enimmillään 15 tuntia kuukaudessa, ja myös tuen tarpeen ja vahvuuden määrittelyssä pyritään kuulemaan asiakkaan oma ajatus – väkisin ei ihmisiä 'auteta'. Palvelu maksetaan verovaroista, ja se on asiakkaalle maksutonta.

Asiakkuutta sovittaessa aloituspalaveriin osallistuu johtajamme Tarja Lönnrothin lisäksi ohjaajista se, jonka on tarkoitus aloittaa mahdollisen asiakkaan kanssa omaohjaajatyöskentely. Tunne omaohjaajuudesta syntyy oikeastaan jo palaveriin valmistautuessa. Silloin on tiedossa vasta sosiaalityöntekijältä saatuja yleensä aika niukkoja tietoja asiakkaasta. Jotenkin samalla syntyy kuitenkin jo hieman jännittävä tunne: Otaako asiakas minut vastaan, haluaako hän aloittaa työskentelyn kanssani? On aivan mahdollista, vaikka harvinaista ehkä, että asiakas palaverin aikana tulee siihen tulokseen, että toimintamme ei palvele hänen tarvettaan ja silloin ei asiakkuutta synny.

Aluksi omaohjaaja hoitaa asiakkaan tietojen tallentamisen asiakastietojärjestelmään ja sitten alkaa tärkeä vaihe: asiakkaalta ongitaan käyntien yhteydessä kuva siitä, mitä kaikkea avun tarvetta asiakkaalla on. Tämä vaatii muutaman käyntikerran tai toisaalta asiakas voi vyöryttää kaiken kerralla. Varmaa on silti, että vaikka raha-asioita

hoidetaan yhdessä KELA:lle, sosiaalitoimelle, edunvalvontaan, välitystilille, ulosottoon jne. päin, vaikka terveysasioissa toimitaan niin ajanvarauksen kuin lääkäriin saattamisavun tiimoiltakin, ja mitä tahansa hoidettavia asioita tulee eteen, niin ohjaajan on myös otettava jossain kohtaa asiakkaan avuksi käsiinsä siivousvälineet. Paras yhdistelmä on tarmokkaasti hoitaa asiakkaan paperiasioita yhdessä asiakkaan kanssa, ja aina tehdä myös jotain konkreettista arjen sujumiseksi kotikäyntien yhteydessä. Lainaan tässä kanssani kaksi kuukautta työtoverina työskennellyttä ohjaaja Tarja Teijulaa: ”Omaohjaajan työ on sitä mitä muutenkin tekee auttaessaan omia läheisiään ja ystäviään”. Superasenne!

Työnohjaus PATAS toiminnassa on järjestetty hyvin. Kolmen viikon välein saamme työnohjauksen ryhmänä työnohjaukseen koulutetulta terapeutilta. Häneltä voimme myös työntekijöinä tilata ajan yksilötyönohjaukseen, aina kun tunnemme tarvetta. Ilmoitus ajanvarauksesta johtajalle riittää.

Olen koulutukseltani nuoriso- ja vapaa-ajanohjaaja. Opiskelen sosionomiksi, ja sain vuosi sitten kesätyöpaikan PATAS Turku toiminnasta sijaisena. Työnantajan tarve ja työn imu veivät minut kuitenkin kokonaiseksi vuodeksi PATAS –ohjaajaksi. Koska työskentelen sijaisena, olen päässyt ohjaamaan tilapäisesti hyvin monia asiakkaittamme. Omaohjattavia minulla on tällä hetkellä viisi. Omaohjaajan velvollisuus on myös huolehtia, että asiakkaalle suunniteltu tuen konkreettinen tuntimäärä toteutuu. Siksi omaohjaaja huolehtii myös lomiansa ajaksi, että siirtää asiakkaansa toisille ohjaajille, ja että sijaistavalla ohjaajalla on riittävä tieto asiakkaan asioista ja tilanteesta saatavilla. Omalla kohdallani teen nyt isompaa ’saattaen vaihtoa’, kun jään kesäloman jälkeen pois tältä työnantajalta. Vuosi on ollut antoisa!’

## 5 RIIPPUVUUS YLEISESTI OTTAEN

Riippuvuus, mitä se on?

Kaikkihan me olemme varmaan tietyllä tapaa riippuvaisia kuka mistäkin asiasta, mutta milloin se ei enää ole terveellistä. Ainakin silloin kun riippuvuus estää meitä elämästä normaalia elämää sekä hallitsee sitä liikaa.

### 5.1 Päihderiippuvuus

Lääkkeet, alkoholi ja huumausaineet luokitellaan päihteiden alle. Päihderiippuvuutta kutsutaan toiselta nimeltä päihdeaddiktioksi, joka tarkoittaa, että on riippuvuus päihteeeseen. Riippuvuus syntyy tavallisesti silloin kun on useasti ajallisesti lähekkäin olevia käyttökertoja. Alkoholismi nimitystä käytetään alkoholiriippuvuudesta ja narkomani-animitystä taas huumausaineriippuvuudesta.

YK:n rikollisuuden sekä huumeiden torjunnasta vastaavan toimiston UNODC:n antaman 2016 vuoden maailman huumeraportti mukaan arvioidaan maailmassa olleen noin 250 miljoonaa ihmistä, jotka ainakin käyttivät yhtä huumausainetta vuonna 2014. Yli 29 miljoonalla käyttäjällä, eli noin 10 % kaikista käyttäjistä arvioidaan esiintyvän päihdehäiriötä.

Riippuvuuspotentiaali on jokaisella päihteellä erilainen: esimerkiksi kannabiksella tai LSD:llä on huomattavasti alhaisempi riippuvuuspotentiaali kuin taas esimerkiksi heroiinilla tai kokaiinilla. Se miten riippuvuuspotentiaali määräytyy on siitä millä tavalla päihde vaikuttaa käyttäjän elimistöön sekä sen käyttöön syntyneestä psyykkisestä tottumuksesta ja siitä seuraavasta päihtymystilan kaipuusta.

Toleranssi eli elimistön kyky kehittää sietokykyä riippuvaisuutta aiheuttavaan aineeseen tarkoittaa sitä, että aina edellistä käyttökertaa suurempia annoksia tullaan tarvitsemaan, jotta saataisiin sama vaikutus aikaiseksi.

(World Drug Report 2016)

Eri aineisiin voi kehittyä päihderiippuvuus. Tällaisia ovat esimerkiksi alkoholi, nikotiini, opiaatit, amfetamiini, bentsodiatsepiinit ja kannabis. Riippuvaisuudet eri aineisiin muistuttavat paljon toisiaan.

Käytön pakonomaisuus ja käyttöhimo ovat ydinoireita riippuvaisuuden aiheuttavan aineen käytöstä. Tämä ilmenee useinkin vaikeutena hallita aineen käytön aloitusta, käytön määriä sekä lopettamista. Nämä seikat taas voivat johtaa käytön jatkumiseen

haitoista huolimatta. Näin tapahtuessa päihteiden käyttö usein syrjäyttää osin itsestään huolehtimisen, ihmissuhteiden hoitamisen, harrastukset, elämänhallinnan sekä koulutuksen tai mahdollisesti työn teon. Sietokyvyn kasvu käytettyyn aineeseen liittyy riippuvuuteen usein ja siitä seuraa sitten taas vieroitusoireita käytön loppuessa. Päihderiippuvuudessa yleinen ilmiö on, että riippuvainen itse on kykenemätön tunnistamaan tai myöntämään ongelmaansa. Juurikin kykenemättömyys tunnistaa tai myöntää riippuvuudesta aiheutuneita oireita sekä haittoja on yleisesti näkyvä ilmiö päihderiippuvuudessa.

## 5.2 Yleisyys Suomessa

Yli 29-vuotiaista suomalaisista 4 prosenttia sairastaa alkoholiriippuvuutta Terveys 2000 –tutkimuksen mukaan. Huume- ja lääkeriippuvuuksien esiintyvyys on huomattavasti pienempi, mutta tarkkoja lukuja sen esiintyvyydestä ei ole.

## 5.3 Taustatekijät

Jotta päihderiippuvuus kehittyisi niin se edellyttää toistuvaa kyseisen aineen käyttöä, joka sitten taas johtaa riippuvuudesta liittyviin aivo- ja psykososiaalisiin muutoksiin. Perintötekijöillä on merkittävästi vaikutusta yksilön riskiin sairastua päihderiippuvuuteen. Perintötekijöiden, jotka altistavat esimerkiksi alkoholiriippuvuuksiin on arvioitu nostavan riippuvuuden kehittymisen riskiä noin puolella. Suurentunut riski ajautua riippuvaisuuksiin esiintyy myös joidenkin mielenterveyshäiriöiden sekä sosiaalisten tekijöiden taustalla. Riippuvuutta todetaan miehillä enemmän kuin naisilla. Missä iässä tahansa voi kehittyä riippuvuus päihteisiin. (Päihderiippuvuus, 2018)

## 6 KOTIIN ANNETTAVA TUKI

Meille jokaiselle kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin kuuluu oma koti. Koti ei ole pelkästään sosiaalisen aseman asettama tavoite vaan oikeus meille kaikille minun mielestä. Mitä sitten tuetulla asumisella ajetaan takaa? Tuetulla asumisella pyritään saavuttamaan aikuisikäisten mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden mahdollisimman itsenäinen asuminen tarjoamalla psykososiaalista tukea heidän omiin koteihinsa.

Tukitoimiin sisältyvät esimerkiksi terveystarkastuksia, työkyvyn selvitystä, sekä tuettua työllistämistä. (Palveluohjaus 2014.) Palveluohjaus on asiakkaille mielestäni tärkeää erilaisissa muutos- ja siirtymävaiheissa. Eritoten ainakin silloin kun on monimuotoinen ja pitkäaikainen palveluntarve.

Kirjassaan ”Palveluohjaaja-asiakkaan tuki ja tulkki”, Sauli Suominen tuo esille, että osaaminen ja ammattitaito tukevat sekä turvaavat palveluohjaajien kohtaamista palveluohjattavien sekä eri verkostojen kanssa. Ihmisten auttamistyö on moniammatillista ja Suominen mukaan juuri siitä moniammatillisen työn tarve nouseekin. Useiden asiakkaiden kohdalla tarvitaan juuri moniammatillista osaamista, esimerkiksi mielenterveys- ja päihdetyöstä asumisen tukeen. Asiakastyön erikoistumisen myötä, syntyy enemmän rajoja, joita on sitten ylitettävä. Tämä sitten taas luo tarpeen yhteisiin kohtaamisiin. (Suominen 2010:3.)

### 6.1 Kolmannen sektorin järjestöt toteuttamassa kotiin vietävää tukea

Kotiin vietävän tuen palveluntuottaja sekä asiakas tekivät Vantaalla keskinäisen sopimuksen kotiin saatavasta tuesta. Tuen sisältö ja kesto kohdentuivat sopimuksessa. (Mt-kuntoutujat 2014). Asiakkaan kanssa pidettiin väliarviointi ennen kuin tuki päättyi ja siinä tarkasteltiin palvelun tarvetta ja riittävyttä sekä sovittiin mahdollisesta tuen jatkumisesta. Kotiin vietävää tukea voi tarvittaessa jatkaa, jos sekä asiakas, että palveluntuottajat niin päättävät. Kotiin vietävän tukipalvelun päättyessä turvaudutaan tarvittaessa avohoitopalveluihin, jos asiakkaalla ilmenee asumiskyvyn tai elämänhallinnan ongelmia. Normaaliusperiaatteeseen perustuvat avohoitopalvelut. Jos avohoitopalvelut eivät jostain syystä kuitenkaan riitä, voidaan uudelleen siirtyä takaisin kotiin



vietäviin palveluihin. Näissä tapauksissa palveluntuottaja saattaa muuttua. Kotiin vietävän tuen uudelleen aloittamisessa aloitteen tekijänä voi olla asiakas itse, sosiaali-ohjaaja tai sosiaalityöntekijä tai joku avohoidon työntekijä. Uudelleen ostamisesta koskevat päätökset tekee aikuissosiaalityön työntekijä. (Mt- kuntoutujat 2014.)

## 6.2 Työpaikkana toisen ihmisen koti

Kotiin annettavissa tukipalveluissa asunto on usein toiselle koti ja toiselle työpaikka. Tässä eri näkökulmien tunnistaminen on todella tärkeää, että saataisiin palvelutilanteet sujumaan suunnitellusti. Mitä työskentely toisen kotiympäristössä sitten edellyttää? Ainakin hienotunteisuutta, mutta myöskin taitoja ja toimintatapoja, jotka vaalivat asukkaan yksityisyyttä sekä luovat kodin tuntua. Ratkaisut, jotka tukevat kotona asumista, edellyttävät eettisten näkökohtien arviointia myös viranomaisilta, päättäjiltä sekä muilta toimijoilta:

- \* Millä ehdoilla tuen ja palvelujen toteutus tapahtuu kotona?
- \* Kenen ehdoilla tuen ja palvelujen toteutus tapahtuu kotona?
- \* Yksityisessä kodissa tarjotuista tuesta ja palveluista voi syntyä jännitteitä, millaisia?
- \* Miten mahdollisesti syntyneitä jännitteitä voitaisiin poistaa?
- \* Yksilön vapaus ja turvallisuus, miten ne saadaan yhdistettyä?
- \* Miten taataan työntekijöiden oikeudet ja turvallisuus? (THL 2018.)

## 6.3 Turvallinen kotikäynti

Mitä on turvallinen kotikäynti, onko sellaista mahdollista saavuttaa, omassa asiakkaan kotiin annettavassa työssä? Tietyt asiat huomioiden pärjää varmasti. Kuunteleminen, vuorovaikutustaidot ja tilannetaju sekä poistumisreitti. Nämä asiat pitää mielessä sekä luottaa omaan intuitioonsa niin pärjää jo todella pitkälle. Pentti Naukkarisen Turvallinen kotikäynti- koulutus on erinomainen paketti kaikille asiasta kiinnostuneille.

## 7 MITÄ MIELTÄ PÄIHDEKUNTOUTUJA ON OMAOHJAAJASTA

Alla on kolme kertomusta oikeasta elämästä

Tausta:

Asiakas 1: Muutin takaisin Turkuun keväällä 2017. Olin asunnottomana. Oli monta sairaalajaksoa päihteiden ja asunnottomuuden takia. Löysin asunnon, jonka jälkeen alkoi Pataksen tuki.

Asiakas 2: Olen 40-vuotias mies ja käyttänyt päihteitä 14-vuotiaasta lähtien. Aloitin alkoholilla, mutta nopeasti tulivat huumeet kuvioihin. Elämänhallinta on kokonaan kadoksissa, joten tarvitsen apua arjen eteenpäin viemisessä.

Asiakas 3: Olen hiljattain vankilasta vapautunut mies. Päihteet ovat kuuluneet elämäni aina ja niiden seurauksesta olen myös istunut vankilassa. Nyt vapauduttuani haluan saada kiinni normaalista elämästä ja siihen päästäkseni tarvitsen enemmän tukea.

Kuinka kauan olet ollut tuen piirissä: A1: Marraskuusta 2017 alkaen.

A2: Helmikuusta 2018 alkaen

A3: Alkuvuodesta 2018 lähtien

Mistä sait kuulla siitä: A1: Sosiaalityöntekijältä.

A2: Sosiaalityöntekijältä

A3: Vankilan sosiaalityöntekijältä

Mitä omaohjaaja sinulle merkitsee:

A1: Aktiviteettia päiviin. Pystyy puhumaan asioista, se helpottaa oloa.

A2: Selkeyttä sekä päihteetöntä päivää silloin kun on sovittu käyntipäivä. Yritän olla kyllä käyttämättä aineita muutenkin, mutta sovittuina käyntipäivinä omaohjaaja lähtee heti pois, jos olen aineissa.

A3: Isoa helpotusta arjen käytännön asioiden hoitamiseen. Vankilassa ollessa kaikki normaali elämän malli unohtuu sekä kaikki asiat muuttuvat paljon. Vapautumisen jälkeen kaiken sai aloittaa taas alusta.

Mikä on omaohjaajan rooli sinulle: A1: Tukihenkilö

A2: Tukihenkilö

A3: Tukihenkilö ja keskustelu kaveri

Tärkeitä asioita omaohjaajan kanssa työskentelyssä:

A1: "Potkii perseelle" Saan asioita hoidettua.

A2: Asioiden hoito eri viranomaisten kanssa sekä keskustelutuki

A3: Asioiden hoito eri laitosten välillä, auttaminen kotitöissä, motivointi ja hyvä keskustelusuhde.

Suhde omaohjaajaan: A1: Hyvä suhde.

A2: Suhde on luottamuksellinen ja hyvä

A3: Hyvä, olen tyytyväinen.

Onko ollut toinen omaohjaaja? Vaihtuminen? Yhteys uuteen?

A1: On ollut. Oli helppo saada yhteys. Tulen paremmin juttuun uuden ohjaajan kanssa.

A2: Ei ole ollut ennen nimettyä omaohjaajaa, joten pidän enemmän tällaisesta kuin siitä, että joka kerralla voi olla eri tukihenkilö.

A3: On ollut erilaisia ihmisiä tukihenkilöinä aiemminkin. Vaihtuminen on ihan hyvä juttu varsinkin silloin, jos ei oikein ole synkannut edellisen kanssa.

Omaohjaajan hyvät piirteet:

A1: Motivoi tekemään asioita. Neuvoa asioissa, ehdottaa voisiko asiat tehdä jotenkin toisin.

A2: Motivoi, kannustaa ja kuuntelee.

A3: Toimelias, mutta tilaa antava, rauhallinen ja hyvä kuuntelemaan sekä kannustamaan. Ei tuomitse.

## 8 LOPPUSANAT

Kuinka paljon sitä saikaan kuulla oman työharjoittelun aikana asiakkailta kiitosta tekemästään työstä heidän hyväksi. Itselle ehkä kaikkein lämmittävin kommentti ja kiitos oli yhdeltä keski-ikäiseltä narkomaani mieheltä, kun hän totesi erään asiointireissun päätteeksi minulle, että kukaan ei koskaan ole puolustanut minua siten, kun sinä nyt puolustit. Itsellä on aina ollut mottona, että kohtelee toisia siten kun haluaisit itseäsi kohdeltavan kuten edelle siihen olenkin jo viitannut.

Asiakkaiden kiitokset ovat olleet niin sanoja, käden puristuksia ja halauksia – sitä parasta, joka auttaa jaksamaan ajoittain psyykkisestikin raskaassa työssä. Kun kyseessä kuitenkin on ollut päihde- ja mielentervysasiakkaat on ollut haastavaa saada haastatteluita. Asiakkaat ovat olleet innostuneita ja kiinnostuneita päästä haastatteluihin, mutta ikävä kyllä itse sen ajankohdan tulleessa kysymykseen on aina tullut jotain esteitä. Mutta kuten nyt näistä muutamasta haastatteluistakin selviää on asiakkaalle erittäin tärkeää, että on yksi ja sama ohjaaja, jolla on täysi selvyys asiakkaan tilasta sekä yhdessä tehdystä toimintasuunnitelmasta.

Uskon, että jokaiselle meille olisi tärkeää ja mieluisaa, että yksi ja sama henkilö hoitaisi asioitamme, oli se sitten esimerkiksi pankissa, terveyskeskuksessa tai autokorjaamolla. Luommehan me suhdetta heti ensi kohtaamisesta alkana. Jos kohtaaminen on sujunut hyvin ja luottamus on syntynyt, niin haluaahan sitä saada samaa huolenpitoa myöhemminkin.

## LÄHTEET

- Aikuissosiaalityö. Thl 2013. Viitattu 11.3.2018.  
[http://www.thl.fi/fi\\_FI/web/fi/tutkimus/tyokalut/aikuissosiaalityon\\_vaiikuttavuus/aikuissosiaalityo](http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tutkimus/tyokalut/aikuissosiaalityon_vaiikuttavuus/aikuissosiaalityo)
- Eettisen Neuvottelukunnan toimintasuunnitelma 2014-2018
- Eettisen Neuvottelukunnan www-sivut. 2016. Viitattu 5.3.2018. <http://etene.fi>
- ETENE-julkaisu 1 2001. Terveysthuollon yhteinen arvopohja, yhteiset tavoitteet ja periaatteet.
- Finlex www-sivut. 2016. Viitattu 6.3.2018. [www.finlex.fi](http://www.finlex.fi)
- Forssan seudun hyvinvointitoimikunta. 2018. Viitattu 20.5.2018.  
<http://www.fstky.fi/palvelut/sosiaali-ja-perhepalvelut/aikuissosiaalityo/>
- Leino-Kilpi, H. & Välimäki, M. 2010. Etiikka hoitotyössä. Helsinki: WSOY
- Mt-kuntoutujat. Viitattu 6.3.2018. [http://www.socca.fi/asunto\\_ensin/irti\\_asunnottomuudesta/jatkoasuttaminen/mtkuntoutujat/v46](http://www.socca.fi/asunto_ensin/irti_asunnottomuudesta/jatkoasuttaminen/mtkuntoutujat/v46)
- Suominen, S.2010. Palveluohjaaja- Asiakkaan tuki ja Tulkki. Omaiset mielenterveystyön tukena, Uudenmaan Yhdistys Ry.
- THL. 2018. Päihderiippuvuus. Viitattu 20.5.2018. <https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyshairiot/paihderiippuvuus>
- THL. 2018. Kotihoito ja muu kotiin tarjottava tuki. Viitattu 20.5.2018.  
<https://thl.fi/fi/web/ikaantyminen/kotona-asumisen-ratkaisuja/kotihoito-ja-muu-kotiin-tarjottava-tuki>
- Turunen, V. 2016. Parahin kollega. TEHY 1, 50-51.
- World Drug Report 2016. Viitattu 20.5.2018.  
<http://www.unodc.org/wdr2016/en/drug-use.h>

